

YẾU TỐ VĂN HÓA TRONG THIẾT KẾ NỘI THẤT TRUYỀN THỐNG VÀ HIỆN ĐẠI Ở VIỆT NAM

Phạm Hà Thu
Trường Cao đẳng Xây dựng Thành phố Hồ Chí Minh

Tóm tắt: Bài viết tập trung phân tích vai trò và đặc điểm của yếu tố văn hóa trong thiết kế nội thất truyền thống và hiện đại tại Việt Nam. Yếu tố văn hóa trong thiết kế nội thất truyền thống và hiện đại tại Việt Nam giữ vai trò quan trọng trong việc khẳng định bản sắc dân tộc, đồng thời phản ánh sự giao thoa giữa giá trị lịch sử và xu hướng đổi mới. Đặc điểm nổi bật của yếu tố này là sự kết hợp hài hòa giữa các biểu tượng, chất liệu truyền thống với phong cách thiết kế đương đại, tạo nên không gian vừa mang đậm tính nhân văn, vừa phù hợp với lối sống hiện đại. Trên cơ sở đó, tác giả đề xuất một số khuyến nghị nhằm phát huy yếu tố văn hóa trong thiết kế nội thất ở Việt Nam hiện nay.

Từ khóa: Yếu tố văn hóa; thiết kế nội thất truyền thống; thiết kế nội thất hiện đại.

CULTURAL ELEMENTS IN TRADITIONAL AND MODERN INTERIOR DESIGN IN VIETNAM

Pham Ha Thu
Ho Chi Minh City College of Construction

Abstract: The article focuses on analyzing the role and characteristics of cultural factors in traditional and modern interior design in Vietnam. Cultural elements in traditional and modern interior design in Vietnam play an important role in affirming national identity, and at the same time reflecting the intersection between historical values and innovation trends. The outstanding feature of this element is the harmonious combination of traditional symbols and materials with contemporary design styles, creating a space that is both humane and suitable for modern lifestyles. On that basis, the author proposes a number of recommendations to promote cultural elements in interior design in Vietnam today.

Keywords: Chemical factors; traditional interior design; Modern interior design.

Nhận bài: 16/05/2025

Phản biện: 14/06/2025

Duyệt đăng: 19/06/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong tiến trình phát triển kinh tế, xã hội và hội nhập quốc tế, thiết kế nội thất tại Việt Nam đã và đang có những chuyển biến rõ rệt, phản ánh sự giao thoa giữa truyền thống và hiện đại, giữa bản sắc dân tộc và ảnh hưởng từ các dòng chảy văn hóa ngoại nhập. Trong bối cảnh đó, yếu tố văn hóa đóng vai trò đặc biệt quan trọng, không chỉ góp phần tạo nên bản sắc riêng cho không gian sống mà còn thể hiện giá trị lịch sử, thẩm mỹ và tinh thần của cộng đồng người Việt. Thiết kế nội thất truyền thống Việt Nam thường mang đậm dấu ấn của văn hóa Á Đông, với những yếu tố đặc trưng như chất liệu tự nhiên, cách bài trí theo triết lý phong thủy, và tính biểu trưng trong hoa văn, họa tiết. Ngược lại, thiết kế nội thất hiện đại tại Việt Nam ngày nay chịu ảnh hưởng mạnh mẽ của lối sống công nghiệp, xu hướng tối giản và công nghệ mới, dẫn đến những thay đổi đáng kể về hình thức, công năng và cách tiếp cận thẩm mỹ. Tuy nhiên, trong nhiều trường hợp, việc tích hợp các yếu tố văn hóa truyền thống vào thiết kế hiện đại chưa thực sự hiệu quả, thậm chí có nguy cơ làm mai một bản sắc văn hóa dân tộc. Từ thực tiễn đó, việc nghiên cứu vai trò, biểu hiện và mức độ ảnh hưởng của yếu tố văn hóa trong thiết kế nội thất truyền thống và hiện đại ở Việt Nam là cần thiết và có ý nghĩa.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Vai trò của văn hóa trong thiết kế nội thất truyền thống và hiện đại

Văn hóa đóng vai trò nền tảng và chi phối sâu sắc đến thiết kế nội thất, đặc biệt trong bối cảnh xã hội Việt Nam đang chuyển mình mạnh mẽ từ truyền thống sang hiện đại.

Trong thiết kế nội thất truyền thống, văn hóa không chỉ thể hiện ở hình thức trang trí, lựa chọn vật liệu mà còn ăn sâu vào tư duy tổ chức không gian, nơi mỗi chi tiết đều mang tính biểu tượng, gắn liền với tín ngưỡng, phong tục và triết lý sống của người Việt như sự hài hòa với thiên nhiên, đề cao tính cộng đồng và vai trò của gia đình. Văn hóa giữ vai trò cốt lõi trong thiết kế nội thất truyền thống, không chỉ định hình thẩm mỹ mà còn phản ánh hệ giá trị, quan niệm sống và cấu trúc xã hội của người Việt xưa. Từ cách bố trí gian thờ, phòng khách, đến lựa chọn chất liệu gỗ, tre, nứa, mỗi chi tiết đều mang ý nghĩa văn hóa sâu sắc, thể hiện mối quan hệ giữa con người - thiên nhiên - tâm linh. Triết lý “thiên nhân hợp nhất” và tư tưởng phong thủy được vận dụng linh hoạt trong tổ chức không gian sống nhằm tạo sự cân bằng và hài hòa về năng lượng. Nội thất truyền thống đề cao tính biểu cảm của vật liệu tự nhiên, sự thủ công trong chế tác và sự giản dị trong hình khối, phản ánh

tinh thần mộc mạc, khiêm nhường của văn hóa Á Đông. Ngoài ra, các họa tiết trang trí như hoa sen, tứ quý, long - ly - quy - phượng không chỉ là yếu tố thẩm mỹ mà còn truyền tải thông điệp văn hóa, niềm tin và khát vọng của con người. Không gian nội thất truyền thống còn là nơi tái hiện các nghi lễ và phong tục tập quán, giữ vai trò kết nối giữa các thế hệ trong gia đình và cộng đồng. Bên cạnh chức năng sinh hoạt, nội thất còn thể hiện địa vị xã hội, nghề nghiệp và học vấn của gia chủ thông qua cách sắp đặt, vật dụng trang trí và quy mô không gian. Yếu tố văn hóa trong thiết kế nội thất truyền thống vì thế không mang tính trang trí đơn thuần, mà là kết quả của quá trình tích lũy, chất lọc và kế thừa qua nhiều thế hệ. Việc bảo tồn và nghiên cứu nội thất truyền thống không chỉ nhằm gìn giữ di sản vật thể mà còn giúp hiểu rõ hơn những giá trị văn hóa phi vật thể của dân tộc. Trong bối cảnh hiện đại, việc nhìn nhận đúng vai trò của văn hóa trong thiết kế truyền thống sẽ góp phần định hướng phát triển kiến trúc nội thất Việt Nam một cách bền vững và có chiều sâu.

Trong thiết kế nội thất hiện đại tại Việt Nam, dưới tác động của toàn cầu hóa, tuy tiếp thu nhiều yếu tố mới về công nghệ, công năng và thẩm mỹ phương Tây, nhưng vẫn không thể tách rời yếu tố văn hóa bản địa nếu muốn giữ được bản sắc và chiều sâu văn hóa trong không gian sống. Trong thiết kế nội thất hiện đại, văn hóa giữ vai trò như một yếu tố bản sắc, giúp định hình phong cách và tạo nên chiều sâu cho không gian sống trong bối cảnh toàn cầu hóa. Khi các xu hướng thiết kế mang tính quốc tế ngày càng phổ biến, việc tích hợp yếu tố văn hóa bản địa trở thành phương thức quan trọng để duy trì tính độc đáo và giá trị tinh thần của không gian. Văn hóa không chỉ thể hiện qua hình thức trang trí mà còn ảnh hưởng đến tư duy tổ chức không gian, lựa chọn vật liệu, ánh sáng, màu sắc và công năng sử dụng. Trong nội thất hiện đại tại Việt Nam, việc lồng ghép các yếu tố như họa tiết truyền thống, vật liệu địa phương, nghệ thuật dân gian hay biểu tượng văn hóa dân tộc là một cách để “nội địa hóa” thiết kế hiện đại theo hướng gần gũi và bền vững hơn. Yếu tố văn hóa giúp con người cảm thấy gắn bó, đồng điệu với không gian sống, đặc biệt trong các đô thị đang phát triển nhanh và có xu hướng đánh mất cội nguồn văn hóa. Thiết kế nội thất hiện đại có văn hóa cũng góp phần giáo dục thẩm mỹ và truyền tải giá trị lịch sử - truyền thống đến thế hệ trẻ một cách tinh tế. Ngoài ra, yếu tố văn hóa còn thúc đẩy sự phát triển của ngành thiết kế mang

tính bản địa, khuyến khích sáng tạo và đổi mới dựa trên nền tảng truyền thống. Sự kết hợp giữa hiện đại và văn hóa giúp thiết kế nội thất vượt qua giới hạn của thời trang ngắn hạn, hướng tới sự bền vững cả về vật chất lẫn tinh thần. Trong bối cảnh sống ngày càng cá nhân hóa, văn hóa trong nội thất trở thành phương tiện biểu đạt bản sắc cá nhân và cộng đồng. Do đó, vai trò của văn hóa trong thiết kế nội thất hiện đại không chỉ là điểm nhấn thẩm mỹ mà còn là cầu nối giữa quá khứ, hiện tại và tương lai. Việc tích hợp yếu tố văn hóa trong thiết kế hiện đại không chỉ giúp duy trì giá trị truyền thống mà còn tạo ra sự kết nối giữa quá khứ và hiện tại, giữa con người với không gian sống có chiều sâu tinh thần - điều mà lối thiết kế đơn thuần theo xu hướng thị trường khó có thể đáp ứng trọn vẹn.

Chính vì vậy, trong xu thế hiện đại hóa, việc nghiên cứu và ứng dụng có chọn lọc các giá trị văn hóa dân tộc vào thiết kế nội thất là yêu cầu tất yếu nhằm hướng tới một không gian sống hài hòa, nhân văn và bền vững về mặt bản sắc.

2.2. Đặc điểm của yếu tố văn hóa trong thiết kế nội thất truyền thống và hiện đại ở Việt Nam

Yếu tố văn hóa trong thiết kế nội thất truyền thống Việt Nam thể hiện rõ nét qua tư duy tổ chức không gian mang tính biểu tượng và triết lý sống Á Đông. Cách sắp xếp các gian chức năng trong ngôi nhà như gian thờ, phòng khách, bếp, sân,... phản ánh trật tự gia đình, tôn ti thứ bậc và quan niệm “uống nước nhớ nguồn” của người Việt. Không gian nội thất thường tuân theo nguyên tắc phong thủy, đề cao sự hài hòa giữa con người với tự nhiên và vũ trụ, tiêu biểu là triết lý “thiên - địa - nhân hợp nhất”. Chất liệu sử dụng chủ yếu là vật liệu tự nhiên như gỗ, tre, nứa, đất nung,... mang đến cảm giác mộc mạc, bền vững và thân thiện với môi trường. Các sản phẩm nội thất truyền thống thường được chế tác thủ công, với hoa văn chạm khắc công phu mang ý nghĩa tâm linh và thẩm mỹ sâu sắc. Họa tiết như rồng, phượng, hoa sen, chữ Hán được ứng dụng không chỉ để trang trí mà còn truyền tải niềm tin, giá trị đạo đức và khát vọng về sự phồn vinh, may mắn. Màu sắc chủ đạo thiên về tông trầm và ấm như nâu gỗ, đỏ son, vàng đất,... tạo nên không gian ấm cúng, tĩnh tại, phù hợp với lối sống nội hướng và trọng lễ nghi của người Việt. Nội thất truyền thống cũng phản ánh lối sống cộng đồng và sự gắn bó với làng xóm, thể hiện qua không gian mở, hiên nhà, sân vườn và các khu vực sinh hoạt chung. Tính biểu cảm trong từng vật dụng không chỉ dừng lại

ở công năng mà còn mang hồn cốt văn hóa dân tộc được tích lũy qua nhiều thế hệ. Chính những đặc điểm này khiến yếu tố văn hóa trong nội thất truyền thống Việt Nam không chỉ là giá trị vật thể mà còn là biểu hiện sinh động của ký ức, tâm thức và bản sắc văn hóa dân tộc.

Yếu tố văn hóa trong thiết kế nội thất hiện đại ở Việt Nam mang tính kế thừa và chọn lọc, phản ánh sự giao thoa giữa truyền thống dân tộc và xu hướng toàn cầu. Trong bối cảnh đô thị hóa nhanh chóng, các không gian sống hiện đại thường bị thu hẹp, đòi hỏi kiến trúc sư phải lồng ghép yếu tố văn hóa một cách tinh tế, chủ yếu thông qua chất liệu, màu sắc, hoa văn và cách tổ chức không gian. Khác với sự trực diện của văn hóa trong thiết kế truyền thống, yếu tố văn hóa trong nội thất hiện đại thiên về biểu đạt ẩn dụ, mang tính biểu trưng và tối giản hóa. Các họa tiết truyền thống như trống đồng, hoa sen, sóng nước hay chữ Hán được cách điệu để phù hợp với hình khối và ngôn ngữ thiết kế hiện đại. Vật liệu hiện đại như kính, kim loại, nhựa kỹ thuật cao thường được kết hợp với vật liệu bản địa như gỗ, mây tre, gốm nhằm tạo nên sự hài hòa giữa cũ và mới. Không gian nội thất hiện đại cũng hướng đến sự linh hoạt, đa năng, nhưng vẫn đảm bảo các giá trị tinh thần như tính cộng đồng, sự gắn kết với gia đình và nét đẹp tâm linh. Một số thiết kế hiện đại vẫn dành vị trí trang trọng cho bàn thờ tổ tiên, phản ánh sự duy trì giá trị đạo lý trong bối cảnh sống mới. Ngoài ra, màu sắc trong nội thất hiện đại thường được tiết chế, trung tính nhưng vẫn có điểm nhấn văn hóa thông qua các chi tiết nhỏ, mang tính gợi nhớ truyền thống. Thiết kế hiện đại có yếu tố văn hóa không chỉ tạo nên sự khác biệt thẩm mỹ mà còn góp phần khẳng định bản sắc dân tộc trong xu hướng toàn cầu hóa. Chính sự linh hoạt, sáng tạo và ứng dụng có chọn lọc đã làm nên đặc điểm đặc trưng của yếu tố văn hóa trong thiết kế nội thất hiện đại ở Việt Nam.

2.3. Một số khuyến nghị nhằm phát huy yếu tố văn hóa trong thiết kế nội thất ở Việt Nam hiện nay

Một là, tăng cường nghiên cứu và hệ thống hóa giá trị văn hóa trong thiết kế nội thất. Việc tăng cường nghiên cứu và hệ thống hóa giá trị văn hóa trong thiết kế nội thất ở Việt Nam hiện nay đòi hỏi một chiến lược bài bản và liên ngành, kết hợp giữa kiến trúc, mỹ thuật, dân tộc học và văn hóa học. Cần xây dựng cơ sở dữ liệu số hóa về các yếu tố văn hóa truyền thống trong nội thất như chất liệu, hoa văn, bố cục không gian, phong tục tập

quán và biểu tượng dân gian theo vùng miền. Các viện nghiên cứu, trường đại học và tổ chức nghề nghiệp nên phối hợp triển khai các đề tài nghiên cứu chuyên sâu, tạo nền tảng học thuật và thực tiễn cho việc ứng dụng vào thiết kế đương đại. Đồng thời, việc kết nối giữa nhà thiết kế, nghệ nhân và chuyên gia văn hóa sẽ giúp chuyển giao tri thức một cách chính xác và có chọn lọc. Đây là giải pháp nền tảng nhằm phục dựng, bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa Việt trong thiết kế nội thất hiện đại, hướng đến một không gian sống mang chiều sâu bản sắc và giá trị lâu dài.

Hai là, cần có hướng dẫn cụ thể và khuyến khích sáng tạo dựa trên giá trị văn hóa truyền thống. Cần bắt đầu từ việc xây dựng các bộ tiêu chí rõ ràng về việc ứng dụng họa tiết, chất liệu và bố cục mang đặc trưng văn hóa dân tộc. Các chương trình đào tạo và hội thảo chuyên sâu nên tập trung truyền đạt kiến thức về giá trị biểu tượng và ý nghĩa tinh thần của các yếu tố truyền thống, đồng thời khuyến khích nhà thiết kế phát triển ngôn ngữ thiết kế riêng biệt, phù hợp với bối cảnh hiện đại. Việc tạo điều kiện cho các dự án thí điểm kết hợp giữa truyền thống và hiện đại sẽ giúp minh chứng tính khả thi và giá trị thực tiễn của sáng tạo văn hóa. Bên cạnh đó, cần có các chính sách hỗ trợ tài chính, truyền thông và công nhận nhằm khích lệ sự đổi mới dựa trên nền tảng văn hóa dân tộc. Đây chính là cách để vừa bảo tồn di sản, vừa phát huy tính sáng tạo, góp phần làm giàu thêm bản sắc thiết kế nội thất Việt Nam đương đại.

Ba là, tăng cường đào tạo thiết kế gắn với bản sắc dân tộc, đưa yếu tố văn hóa vào đào tạo thiết kế nội thất. Các trường đại học và cơ sở đào tạo nên phối hợp với các viện nghiên cứu văn hóa và nghệ nhân truyền thống để xây dựng giáo trình thực tiễn, kết hợp lý thuyết và trải nghiệm thực tế. Việc tổ chức các workshop, dự án thiết kế cộng đồng và thực tập tại các làng nghề truyền thống cũng sẽ giúp sinh viên hiểu sâu sắc và trân trọng giá trị văn hóa bản địa. Đồng thời, cần khuyến khích sinh viên phát triển tư duy sáng tạo dựa trên nền tảng văn hóa, không chỉ sao chép mà biết cách cách tân phù hợp với xu hướng hiện đại. Đây là bước đệm quan trọng để thế hệ thiết kế trẻ vừa có năng lực chuyên môn cao, vừa giữ được cốt cách văn hóa trong từng sản phẩm nội thất, góp phần xây dựng bản sắc thiết kế nội thất Việt Nam đương đại.

Bốn là, khuyến khích nghiên cứu liên ngành giữa văn hóa, mỹ thuật và kiến trúc. Việc thành lập các nhóm nghiên cứu đa ngành với sự tham

gia của chuyên gia văn hóa, nghệ sĩ mỹ thuật và kiến trúc sư sẽ giúp phát triển các công trình nghiên cứu có chiều sâu, đồng thời khai thác triệt để tiềm năng sáng tạo từ các yếu tố truyền thống. Các dự án hợp tác này cũng nên được ưu tiên hỗ trợ về kinh phí và điều kiện thực nghiệm, nhằm tạo ra sản phẩm thiết kế mang tính ứng dụng cao, phù hợp với bối cảnh đương đại nhưng vẫn giữ gìn bản sắc văn hóa. Bên cạnh đó, việc tổ chức hội thảo, tọa đàm chuyên đề định kỳ sẽ thúc đẩy trao đổi ý tưởng và thúc đẩy tinh thần hợp tác liên ngành bền vững. Đây là bước đi chiến lược giúp nâng cao chất lượng nghiên cứu và thực hành thiết kế nội thất, đồng thời góp phần bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa trong kiến trúc hiện đại.

Năm là, kết nối giữa nghệ nhân truyền thống và nhà thiết kế hiện đại. Việc tổ chức các chương trình đào tạo, hội thảo và dự án thực nghiệm chung sẽ giúp nghệ nhân truyền tải tri thức thủ công tinh xảo, trong khi nhà thiết kế mang đến góc nhìn đổi mới và khả năng ứng dụng công nghệ hiện đại. Đồng thời, cần phát triển các mô hình hợp tác bền vững, như các xưởng thiết kế, sản xuất kết hợp, tạo điều kiện cho việc phát triển sản phẩm nội thất vừa mang giá trị văn hóa vừa phù hợp thị trường hiện đại. Hỗ trợ về mặt tài chính và truyền thông cũng đóng vai trò then chốt trong việc khuyến khích và duy trì mối quan hệ cộng sinh này. Qua đó, giải pháp này không chỉ góp phần bảo tồn nghệ truyền thống mà còn tạo ra những sản phẩm nội thất độc đáo, đáp ứng nhu cầu thẩm mỹ và công năng của xã hội đương đại.

Sáu là, xây dựng các chính sách hỗ trợ và tôn

vinh thiết kế nội thất mang bản sắc dân tộc. Nhà nước và các tổ chức chuyên ngành nên xây dựng hệ thống giải thưởng uy tín nhằm ghi nhận và quảng bá những công trình nội thất thể hiện bản sắc dân tộc một cách sáng tạo và bền vững. Đồng thời, cần phát triển các chương trình hợp tác giữa các đơn vị thiết kế, nghệ nhân và doanh nghiệp nhằm thúc đẩy ứng dụng rộng rãi các yếu tố văn hóa truyền thống vào sản phẩm nội thất hiện đại. Việc ban hành tiêu chuẩn và quy chuẩn về “thiết kế nội thất mang giá trị văn hóa” sẽ giúp định hướng phát triển ngành nghề theo hướng có trách nhiệm và bài bản. Những chính sách này không chỉ góp phần bảo tồn di sản văn hóa mà còn thúc đẩy ngành thiết kế nội thất Việt Nam phát triển mạnh mẽ, tạo dựng thương hiệu riêng trên thị trường quốc tế.

III. KẾT LUẬN

Yếu tố văn hóa đóng vai trò then chốt trong việc hình thành và phát triển thiết kế nội thất truyền thống cũng như hiện đại ở Việt Nam, góp phần bảo tồn bản sắc dân tộc và tạo nên sự khác biệt đặc trưng. Việc khai thác và vận dụng linh hoạt các giá trị văn hóa truyền thống không chỉ nâng cao giá trị thẩm mỹ mà còn đáp ứng nhu cầu tinh thần và thực tiễn của xã hội đương đại. Đồng thời, sự giao thoa giữa yếu tố văn hóa và xu hướng thiết kế hiện đại mở ra hướng đi mới cho ngành nội thất Việt Nam, vừa giữ gìn di sản vừa hội nhập quốc tế. Do đó, việc tăng cường nghiên cứu, đào tạo và xây dựng chính sách hỗ trợ là yếu tố then chốt để phát huy tối đa giá trị văn hóa trong thiết kế nội thất hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Hồ Xuân Phi (2023), “*Văn hóa truyền thống trong nghệ thuật thiết kế không gian nội thất ở Việt Nam*”, Tạp chí Khoa học và Công nghệ, Trường Đại học Hòa Bình, 8(6/2023):110-116.
- [2]. Lê Thanh Hương (2022), “*Ứng dụng văn hóa truyền thống trong thiết kế Việt Nam đương đại*”, Tạp chí Văn hóa Nghệ thuật, 515(11/2022).
- [3]. Đoàn Khắc Tinh (2018), *Xã hội, mỹ học và lý luận phê bình*, Nxb. Mỹ thuật, Hà Nội.